

JEL Classification: H53; H55; I38

Ковальська Любов, д.е.н., професор
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0003-2924-9857>
l.kovalska@lntu.edu.ua

Kovalska Liubov., Doctor of Economic Sciences, Professor
 Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0003-2924-9857>
l.kovalska@lntu.edu.ua

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

У статті проведено дослідження, що стосуються розробки методичного підходу до аналізу та оцінки міжнародної конкурентоспроможності України. Досліджено рівні конкурентоспроможності (конкурентоспроможність продукції, підприємства, галузі, регіону, національної економіки та міжнародна конкурентоспроможність). Розглянуто існуючі підходи до оцінки міжнародної конкурентоспроможності країни. Обґрунтовано, що найбільш впливовими визнано дослідження міжнародної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного інституту менеджменту та розвитку та Міжнародного інституту управління розвитком. Також з'ясовано, що відомими є такі методики, як індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI), Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI), Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), Індекс глобалізації (Index of Globalization), Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), Індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI), Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom). Розроблено авторську методику аналізу та оцінки міжнародної конкурентоспроможності країни, яка містить п'ять етапів: 1. Визначення мети, об'єкту та завдань оцінки міжнародної конкурентоспроможності. 2. Формування інформаційної бази оцінки міжнародної конкурентоспроможності. 3. Вибір методів та напрямів оцінки міжнародної конкурентоспроможності. 4. Вибір системи показників оцінки міжнародної конкурентоспроможності. 5. Комплексна оцінка міжнародної конкурентоспроможності. Обґрунтовано, що запропонований методичний підхід дозволить оцінити рівень міжнародної конкурентоспроможності України, виявити її конкурентні переваги, а також проблеми, які потребують вирішення як у поточному, так і перспективному періодах.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, конкурентні переваги, міжнародний поділ праці, зовнішня торгівля, індекс конкурентоспроможності.

METHODOLOGICAL APPROACH TO THE ANALYSIS AND ASSESSMENT OF UKRAINE'S INTERNATIONAL COMPETITIVENESS

The article conducts research related to the development of a methodological approach to the analysis and assessment of Ukraine's international competitiveness. The levels of competitiveness (competitiveness of products, enterprises, industries, regions, national economy and international competitiveness) are studied. Existing approaches to assessing the country's international competitiveness are considered. It is proved that the research of international competitiveness of the World Economic Forum, the International Institute for management and development and the International Institute for development management are recognized as the most influential. It was also found out that such methods as the Human Development Index (HDI), the Global Peace Index (GPI), the Corruption Perceptions Index (CPI), The Globalization Index (Index of Globalization), the ease of doing Business Index (Ease of doing Business Index), the Press Freedom Index (PFI), the index of Economic Freedom (Index of Economic Freedom) are known. The author's methodology for analyzing and evaluating the country's international competitiveness has been developed, which contains five stages: 1. Determination of the purpose, object and objectives of assessing international competitiveness. 2. Formation of an information base for assessing international competitiveness. 3. Selection of methods and directions for assessing international competitiveness. 4. Selection of a system of indicators for assessing international competitiveness. 5. Comprehensive assessment of international competitiveness. It is proved that the proposed methodological approach will allow assessing the

level of international competitiveness of Ukraine, identifying its competitive advantages, as well as problems that need to be solved both in the current and future periods.

Key words: international competitiveness, competitive advantages, international division of labour, foreign trade, competitiveness index

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах трансформації економіки на усіх рівнях управління інтенсифікуються процеси, пов'язані із імплементацією суб'єктів господарської діяльності у глобальний економічний простір, що актуалізує питання забезпечення міжнародної конкурентоспроможності України. Міжнародна конкурентоспроможність країни є важливим індикатором конкурентного статусу у глобальному економічному просторі, що визначає подальший стратегічний вектор економічного зростання. У зв'язку із цим, особливої актуальності набувають питання дослідження сутності та особливостей забезпечення міжнародної конкурентоспроможності України у глобальному економічному просторі.

Здійснюючи огляд літератури із даної проблематики, слід зауважити, що міжнародна конкурентоспроможність є найвищою ланкою (рівнем), яка поглинає усі інші види конкурентоспроможності (рис. 1).

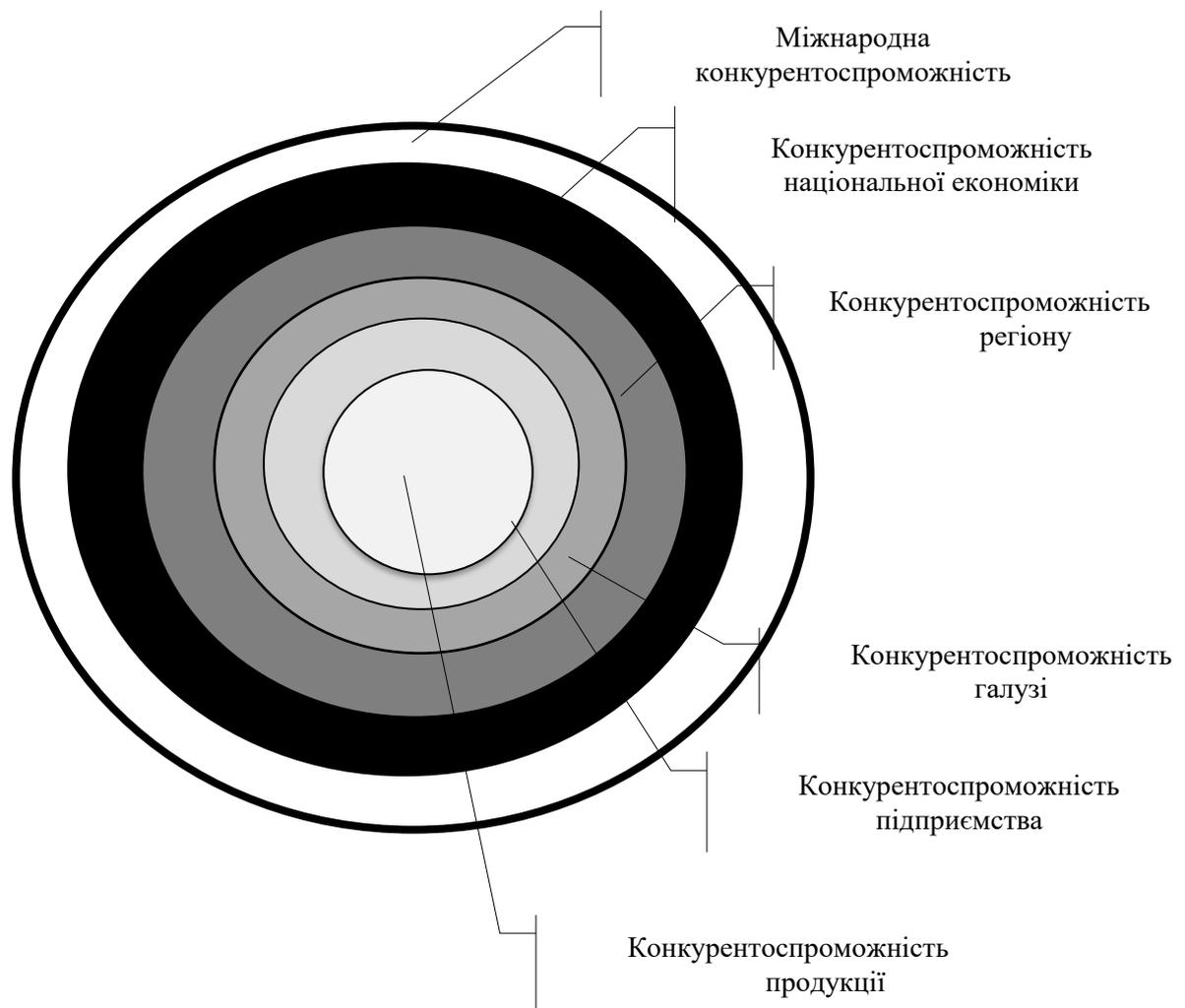

Рис. 1. Рівні конкурентоспроможності

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання забезпечення конкурентоспроможності країни у міжнародному економічному просторі та методики її оцінки розглядалися у працях Л.Антонюк, О.Вертелевої, І.Марченко, Л.Савош, Т.Хворост, А.Уніят та ін. Проте, і досі ведуться дослідження щодо напрямів та системи показників оцінки конкурентоспроможності країни на міжнародній арені, що вказує на дискусійний характер даної проблематики.

Цілі статті. Тому, проведемо дослідження обґрунтування методичного підходу до аналізу та оцінки міжнародної конкурентоспроможності України.

Методологія та методи дослідження. Методологічним інструментарієм дослідження слугували такі підходи та методи як: метод структурування, методи аналізу й синтезу, логічного узагальнення, порівняння та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пошук напрямів підвищення міжнародної конкурентоспроможності України вимагає проведення попередніх аналітичних досліджень на предмет виявлення передумов та результатів її забезпечення. Оскільки міжнародна конкурентоспроможність є поняттям містким та багатовекторним, її аналіз та оцінка повинні здійснюватися поетапно та із врахуванням часового горизонту. У сучасній економічній літературі існує багато точок зору та підходів стосовно комплексної оцінки міжнародної конкурентоспроможності України. Серед таких підходів слід виділити дослідження О. Вертелевої, яка виділяє три групи показників: «основні вимоги (якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я); підсилювачі ефективності (вища освіта, ефективність товарів і послуг, ефективність ринку праці та фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, рівень внутрішнього ринку); інноваційні фактори (інновації, конкурентоспроможність фірм)» (Вертелева, 2016); А. Уніят, яка є прихильником дослідження експертів Світового економічного форуму, що дозволяє визначити індекс глобальної конкурентоспроможності (Уніят, 2009); Л. Антонюк, яка розраховувала рейтинг регіонів ЄС за показником продуктивності праці, використовуючи методику визначення міжнародної конкурентоспроможності Європейського Союзу (Антонюк, 2009); Т. Хворост при розрахунку міжнародної конкурентоспроможності України використовує методику Світового економічного форуму (WEF) розраховуючи індекс глобальної конкурентоспроможності (Хворост, 2017); І.Марченко, який пропонує власну методику розрахунку індексу конкурентності товарів та послуг, коефіцієнту участі країни у міжнародному поділі праці, оцінки сучасного стану зовнішньої торгівлі країни; для таких розрахунків автор використовує кластерний та факторний аналіз (Марченко, 2018); Л.Ковальська та Л.Савош, які запропонували систему показників, що характеризують Україну у глобальному економічному просторі (Ковальська та Савош, 2020).

Найбільш впливовими визнано дослідження міжнародної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (WEF), Міжнародного інституту менеджменту та розвитку (MIMP) та Міжнародного інституту управління розвитком (IMD). Найбільш відомими є такі методики, як Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI), Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI), Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), Індекс глобалізації (Index of Globalization), Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), Індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI), Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom).

Використовуючи вищенаведений матеріал методичний підхід до аналізу та оцінки міжнародної конкурентоспроможності України відобразимо у вигляді наступної схеми (рис. 2).

На першому етапі обираються мета, об'єкт та завдання оцінки міжнародної конкурентоспроможності. Метою аналітичного дослідження є здійснення комплексної оцінки міжнародної конкурентоспроможності на основі розрахунку індексу глобальної

конкурентоспроможності. Об'єктом аналітичного дослідження є кількісний вимір міжнародної конкурентоспроможності України. Завдання аналітичного дослідження полягають у виявленні вузьких місць щодо забезпечення міжнародної конкурентоспроможності України у глобальному економічному просторі.

На другому етапі формується інформаційна база дослідження. Інформаційною базою аналітичного дослідження слугуватимуть офіційні статистичні дані, оприлюднені на офіційному сайті Державної служби статистики України.

Рис. 2. Методичний підхід до аналізу та оцінки міжнародної конкурентоспроможності України

На третьому етапі обираються методи та напрями аналітичного дослідження. Відповідно до методики Всесвітнього економічного форуму, глобальний індекс конкурентоспроможності розраховується за трьома напрямками та складається із 113 показників:

1. Основні вимоги.
2. Підсилювачі ефективності.
3. Інноваційні фактори.

Що стосується методів дослідження, то пропонується при оцінці міжнародної конкурентоспроможності країни використовувати такі як:

- методи стратегічного аналізу: SWOT-аналіз, PEST-аналіз – для визначення сильних та слабких сторін країни щодо забезпечення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні, визначення чинників-загроз та сприятливих факторів у забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності країни;

- методи економічного аналізу: кластерний аналіз, кореляційний аналіз, факторний аналіз – для аналізу та оцінки міжнародної конкурентоспроможності країни, визначення кореляційних залежностей між показниками конкурентоспроможності, кількісної оцінки впливу чинників на забезпечення міжнародної конкурентоспроможності;

- методи групування: типологічне групування – для виділення ознак (конкурентних переваг) які формують міжнародну конкурентоспроможність країни; структурне групування – для визначення структури національної економіки та структури показників, які формують інтегральний індекс міжнародної конкурентоспроможності країни.

На четвертому етапі обирається система показників оцінки міжнародної конкурентоспроможності. Згідно запропонованої методики Всесвітнього економічного форуму, розрахунок індексу міжнародної конкурентоспроможності будемо здійснювати за наступною системою показників (рис. 3):

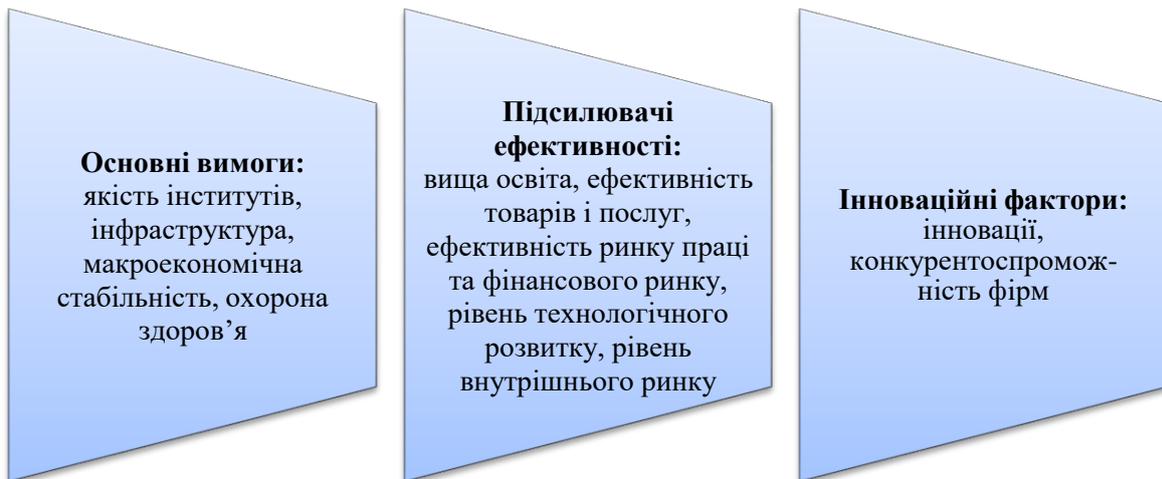

Рис. 3. Система показників оцінки міжнародної конкурентоспроможності (за методикою розрахунку глобального індексу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму)

1. Основні вимоги: якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я;

2. Підсилювачі ефективності: вища освіта, ефективність товарів і послуг, ефективність ринку праці та фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, рівень внутрішнього ринку;

3. Інноваційні фактори: інновації, конкурентоспроможність фірм.

На п'ятому етапі аналітичного дослідження здійснюється комплексна оцінка міжнародної конкурентоспроможності України. Комплексна оцінка передбачає розрахунок глобального індексу конкурентоспроможності, який дозволить позиціонувати Україну у глобальному економічному просторі.

Висновки, обговорення та рекомендації. Таким чином, запропонований методичний підхід дозволить оцінити рівень міжнародної конкурентоспроможності

України, виявити її конкурентні переваги, а також проблеми, які потребують вирішення як у поточному, так і перспективному періодах.

Авторські внески:

Концептуалізація: Ковальська Любов
 Зберігання даних: Ковальська Любов
 Формальний аналіз: Ковальська Любов
 Придбання фінансування: Ковальська Любов
 Розслідування: Ковальська Любов
 Методика: Ковальська Любов
 Адміністрація проекту: Ковальська Любов
 Ресурси: Ковальська Любов
 Нагляд: Ковальська Любов
 Підтвердження: Ковальська Любов
 Візуалізація: Ковальська Любов
 Написання: Ковальська Любов

Список бібліографічного опису:

1. Вертелева О. Фактори міжнародної конкурентоспроможності України. Вісник КНТЕУ. 2016. № 3. [Електронний ресурс]. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2016/03/4.pdf>.
2. Уніят А.В. Критерії та оцінка конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні. *Галицький економічний вісник*. 2009. № 2. С. 7–13.
3. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: регіональний аспект. [Електронний ресурс]. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/МІЖНАРОДНА%20КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ%20КРАЇН%20%20РЕГІОНАЛ%20БНИЙ%20АСПЕКТ>.
4. Хворост Т.В. Стан конкурентоспроможності національної економіки України. *Економіка і суспільство*. Випуск № 10. 2017. [Електронний ресурс]. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/27.pdf.
5. Марченко І.С. Міжнародна конкурентоспроможність України в європейському конкурентному просторі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини (Економічні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018. [Електронний ресурс]. URL: <http://international-relationships-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/f015c8304bd07dfa6146279bf956468b.pdf>.
6. Ковальська Л.Л., Савош Л.В. Аналіз та оцінювання міжнародної конкурентоспроможності України в глобальному економічному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020 Випуск 4 (144). [Електронний ресурс]. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20204\(144\)/sep20204\(144\)_050_KovalskaL,SavoshL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20204(144)/sep20204(144)_050_KovalskaL,SavoshL.pdf).

Reference

1. Vertelieva O. Faktory mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti Ukrainy [Factors of Ukraine's international competitiveness]. Visnyk KNTEU. 2016. No 3. [Electronic resource]. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2016/03/4.pdf>. [in Ukrainian]
2. Uniat A.V. Kryterii ta otsinka konkurentospromozhnosti krain na mizhnarodnomu rivni. [Criteria and assessment of countries' competitiveness at the international level]. *Halytskyi economic bulletin*. 2009. No 2. P. 7–13. [in Ukrainian]
3. Antoniuk L.L. International competitiveness of countries: regional dimension. [Electronic resource]. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/МІЖНАРОДНА%20КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ%20КРАЇН%20%20РЕГІОНАЛ%20БНИЙ%20АСПЕКТ>. [in Ukrainian]
4. Khvorost T.V. Stan konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky Ukrainy. [State of competitiveness of the national economy of Ukraine]. *Economy and society*. Issue № 10. 2017. [Electronic resource]. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/27.pdf. [in Ukrainian]
5. Marchenko I.S. Mizhnarodna konkurentospromozhnist Ukrainy v yevropeiskomu konkurentnomu prostori. – Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk za spetsialnistiu 08.00.02 – Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny (Ekonomichni nauky). [International competitiveness of Ukraine in the European competitive space. - Qualification scientific work on the rights of a manuscript. Dissertation for the degree of candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.02 - world economy and international economic relations (Economic Sciences)]. –Kharkiv National University named after V. N. Karazin of the Ministry of education and science of Ukraine, Kharkiv, 2018. [Electronic resource]. URL: <http://international-relationships-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/f015c8304bd07dfa6146279bf956468b.pdf>. [in Ukrainian]
6. Kovalska L.L., Savosh L.V. Analysis and assessment of Ukraine's international competitiveness in the global economic space. [Analysis and assessment of Ukraine's international competitiveness in the global economic space] *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. 2020 Issue 4 (144). [Electronic resource]. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20204\(144\)/sep20204\(144\)_050_KovalskaL,SavoshL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20204(144)/sep20204(144)_050_KovalskaL,SavoshL.pdf) [in Ukrainian]

Дата подання публікації 07.10.2022р.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-4-19>